

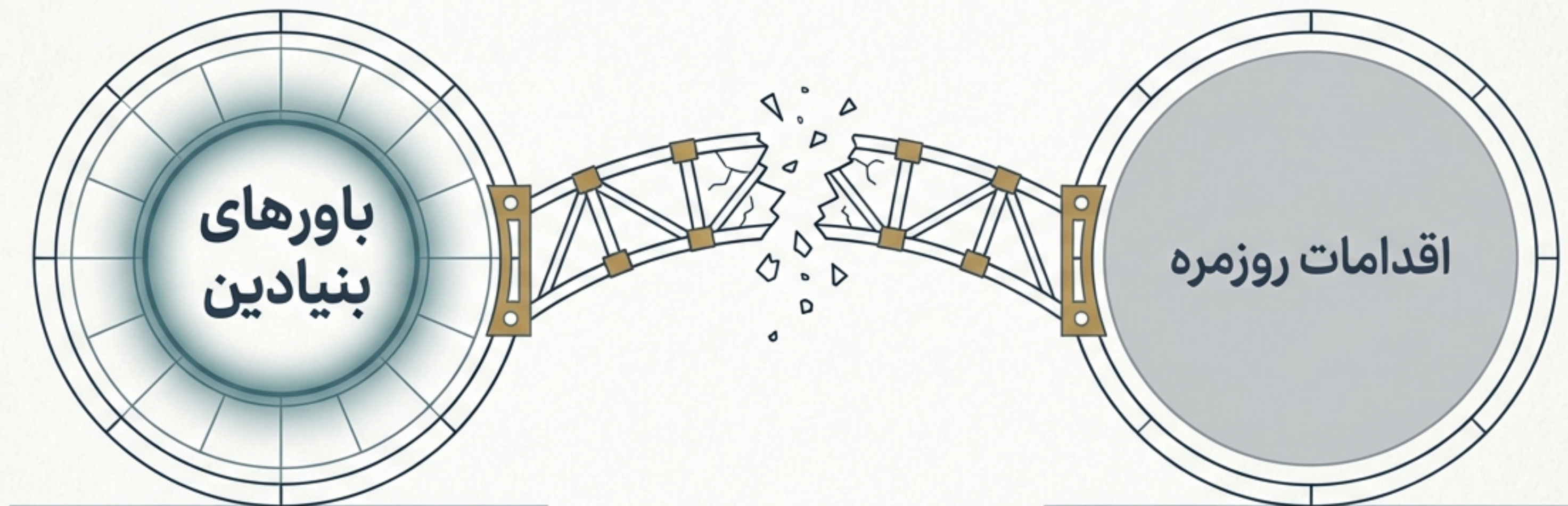
بسم الله الرحمن الرحيم

معماری تربیت اسلامی

ترسیم نقشه راهبردی از «مبنا» تا «میدان» بر اساس اندیشه استاد شهید مطهری

برگرفته از سخنرانی استاد مهران پور، دوره برمدار تربیت، آذرماه ۱۴۰۴

چرا نیت‌های والا همیشه به نتایج مطلوب تربیتی منجر نمی‌شوند؟

- * اغلب ما در حوزه تربیت، به مجموعه‌ای از باورهای عمیق و اهداف متعالی معتقدیم.
- * اما در میدان عمل، بارها شاهد فاصله‌ای معنادار بین «آنچه باور داریم» و «آنچه اجرا می‌کنیم» هستیم.
- * این ارائه، به دنبال ریشه‌یابی این شکاف و ارائه یک «نقشه مهندسی‌شده» برای پر کردن آن است.

کلید گمشده: «فناوری ترجمه عملیاتی»

- * گذار از هر لایه فکری به لایه عملیاتی‌تر، نیازمند یک «ترجمه» است.
- * «ترجمه عملیاتی» یعنی استخراج برنامه‌های کاربردی از زیربناهای فکری و اعتقادی. این یک فناوری و مهارت است.
- * وقتی این «دستگاه ترجمه» ضعیف، نیم‌سوز یا خاموش باشد، بهترین مبانی نیز در حد نظر باقی می‌مانند.

یک ترجمه عملیاتی تاریخ ساز: قدرت یک جمله

مبنای پیامبر (ص):

قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا

(ترجمه ظاهری: بگوئید خدایی جز الله نیست تا رستگار شوید.)

ترجمه عملیاتی در ذهن قریش:

اقتصادی: نابودی تجارت ۳۶۰ بت، پایان بازار عکاظ، ورشکستگی هتل ها و خدمات مکه.

سیاسی: از دست دادن حاکمیت و کلیدداری کعبه، فروپاشی نظام قبیله ای.

اجتماعی: از بین رفتن پرستیژ و اعتبار اجتماعی قریش به عنوان متولیان بت ها.

قریش دستگاه ترجمه عملیاتی دقیقی داشت. آن ها فهمیدند این یک ذکر ساده نیست، بلکه یک بازمهندسی کامل در تمام شئون زندگی است. به همین دلیل با آن جنگیدند.

نقشه کلان اندیشه: سه لایه بنیادین معماری تربیت

لایه کاربردی (میدانی)

روبنایی‌ترین لایه.
عینی، عملیاتی و قابل سنجش.
نتایج ملموس.

لایه راهبردی (میانی)

برآمده از مبانی.
ناظر به جامعه.
حلقه وصل بنیادها به صحنه عمل.

لایه بنیادین (هسته)

مباحث نظری و انتزاعی محض.
هستی‌شناسی.
عمیق و نادیدنی اما حیات‌بخش.

هر نظام فکری، از این
سه لایه تشکیل
شده است. تربیت
اسلامی نیز از این
قاعده مستثنی
نیست.

از هستی‌شناسی تا اقدام: زنجیره منطقی ترجمه عملیاتی

ورود به جزئیات نقشه: ۱۲ اصل بنیادین تربیت از نگاه شهید مطهری

- در ادامه، با استفاده از چارچوب «مبنا، اصل، قاعده»، به بررسی مهم‌ترین اصول استخراج شده از آثار استاد شهید مطهری می‌پردازیم.
- این اصول، ستون‌های اصلی معماری تربیت اسلامی را تشکیل می‌دهند.

مشخصات فنی نقشه (بخش اول): اصول ناظر به ماهیت انسان

مبنای هستی‌شناختی (Foundation)	اصل تربیتی (Principle)	قاعده تربیتی (Rule)
تغییرپذیری انسان	اصل امکان تربیت	انسان قابل پرورش و ساختن است و اخلاق با ملکه‌سازی شکل می‌گیرد.
کرامت و آزادی انسان	اصل انسان‌مداری	تکریم انسان محور است. انسان موضوع تربیت است نه ابزار آن.
فطرت ثابت، شرایط متغیر	اصل ثبات ارزش‌ها و تغییر روش‌ها	اصول اخلاقی (مانند عدالت) مطلق و ثابت‌اند، اما روش‌های اجرایی می‌توانند متناسب با شرایط تغییر کنند.

مشخصات فنی نقشه (بخش دوم): اصول ناظر به جامعیت تربیت

قاعده تربیتی (Rule)	اصل تربیتی (Principle)	مبنای هستی‌شناختی (Foundation)
تربیت باید تمام ابعاد وجودی (جسم، روح، عقل، عاطفه، اجتماع) را پوشش دهد.	اصل جامعیت	چند بعدی بودن انسان
معنویت در متن زندگی اجتماعی جاریست و تربیت از زندگی جدا نیست.	اصل واقع‌گرایی و دنیا آخرت‌گرایی	پیوستگی دنیا و آخرت
تربیت علمی بدون تربیت ایمانی، انسان را «نیم‌ساخته» بار می‌آورد و خطرناک است.	اصل توازن جسم و روح	توجه اسلام به همه ابعاد انسان

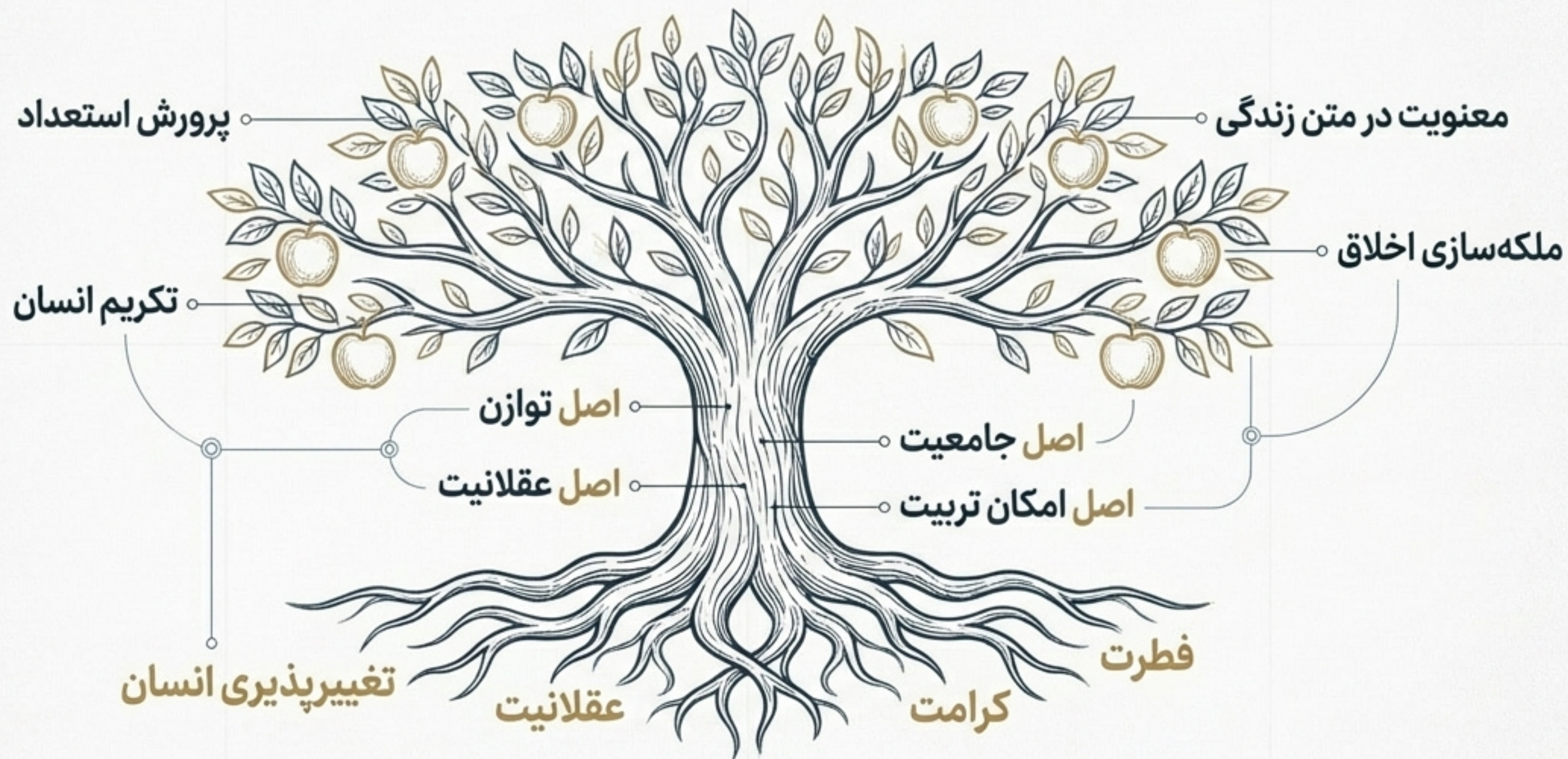
مشخصات فنی نقشه (بخش سوم): اصول ناظر به روش شناسی تربیت

مبنای هستی‌شناختی (Foundation)	اصل تربیتی (Principle)	قاعده تربیتی (Rule)
اصالت عقلانیت در اسلام	اصل عقلانیت	ایمان بدون تفکر پذیرفته نیست و خود تفکر، عبادت است.
ساخت‌پذیری اخلاق	اصل عادت‌سازی فعال	اخلاق باید با تمرین آزادانه (نه با تحمیل و زور) به ملکه و عادت پایدار تبدیل شود.
طبیعت رشد انسانی	اصل باغبانی (کشاورزی)	مربی «باغبان» است نه «قالب‌ساز». او استعدادهای درونی را هدایت و پرورش می‌دهد، نه اینکه چیزی را تحمیل کند.

مشخصات فنی نقشه (بخش چهارم): اصول ناظر به توازن و همگانی بودن

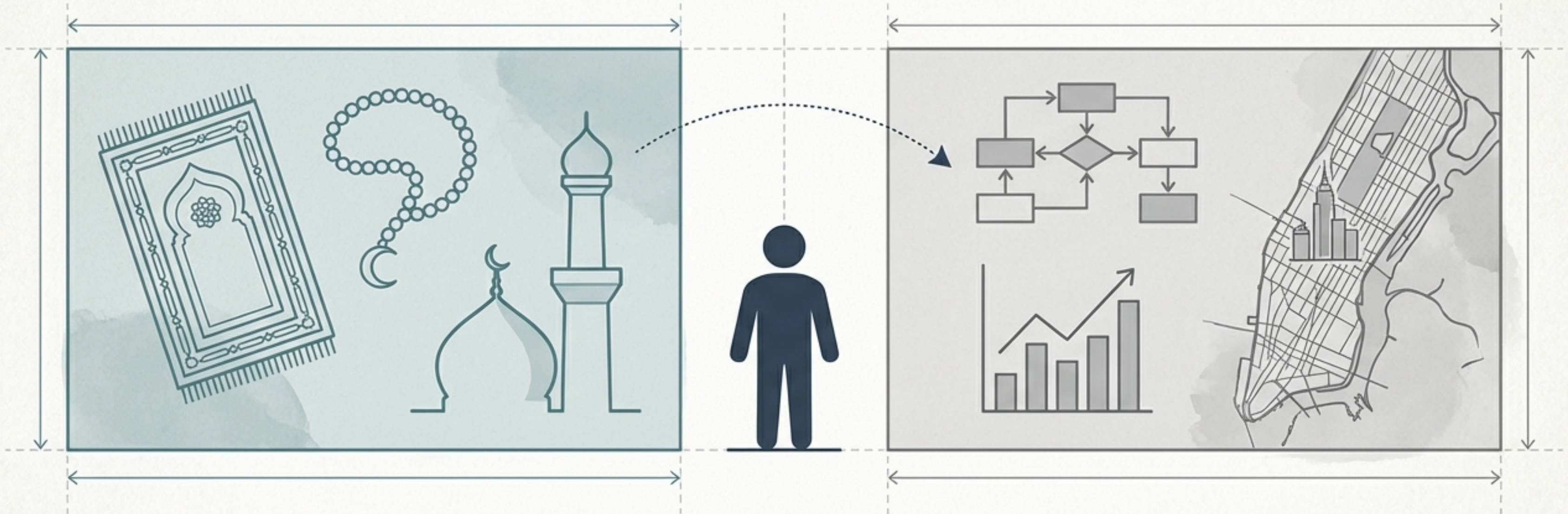
مبنای هستی‌شناختی (Foundation)	اصل تربیتی (Principle)	قاعده تربیتی (Rule)
تنوع استعدادها و انسانی	اصل اعتدال و هماهنگی قوا	هیچ استعدادی نباید ذبح شود. همه قوا و استعدادها باید به صورت هماهنگ ساماندهی و رشد کنند.
حضور انسان در سه رابطه (خدا، خلق، خود)	اصل جامعیت عوامل تربیتی	تربیت در تمام ساحات زندگی (عبادت، کار، معاشرت، جهاد و...) جاری است.
خطابات عام تربیتی قرآن	اصل همگانی بودن تربیت	تربیت اسلامی محدود به قشر، سن یا سطح خاصی نیست و برای همگان ضروری است.

تصویر کامل معماری: یک نظام یکپارچه و منسجم

این اصول، اجزای یک پازل نیستند؛ بلکه اجزای یک سازه مهندسی شده هستند که هر کدام بر دیگری تکیه دارد.

چالش معمار: چرا گاهی با مبانی اسلامی، خروجی غربی تربیت می‌کنیم؟

- یک فرد می‌تواند به ظاهر متدین باشد، مناسک را به جا آورد، اما در لایه راهبرد و عمل، از الگوهای غربی پیروی کند.

«فرد به ظاهر متدین است... اما در لایه راهبرد، در لایه مدیریت جامعه، در لایه سیاست‌ورزی، قبله‌اش نیویورک است.» - استاد مهران‌پور

- این فاجعه زمانی رخ می‌دهد که «دستگاه ترجمه عملیاتی» ما از کار افتاده باشد و نتوانیم از مبانی اسلامی خود، راهبرد و برنامه استخراج کنیم.

نقش شما: معماران تربیت در میدان عمل

- * این نقشه و معماری، یک سند موزه‌ای نیست؛ بلکه **یک ابزار برای ساختن** است.
- * وظیفه ما، به عنوان مربی و مدیر، صرفاً **اداره ساختارهای موجود** نیست.
- * هر یک از ما باید در محدوده وسیع خود، برای اصلاح و **اسلامی‌سازی «نظامات ناکارآمد»** موجود قیام کنیم. این یک نبرد و یک جهاد تربیتی است.

پرسش‌های معمار: از کجا شروع کنیم؟

۱ ارزیابی بنیاد: در مدرسه و محیط تربیتی ما، کدام «مبانی» مستحکم و کدام یک مغفول مانده‌اند؟

۲ تعمیر موتور: «دستگاه ترجمه عملیاتی» ما در کدام بخش‌ها نیاز به تعمیر و تقویت دارد؟ چگونه اصول را به قاعده و برنامه تبدیل کنیم؟

۳ انتخاب ابزار: کدام یک از ۱۲ اصل شهید مطهری، امروز برای حل مسائل کماثل کلیدی دانش‌آموزان ما، حیاتی‌تر است؟

